

GEOGRAFIA
LITERÀRIA

Illes Balears i Pitiüses

5

Llorenç Soldevila i Balart

Pòrtic

Llorenç Soldevila i Balart

GEOGRAFIA
LITERÀRIA

5

Illes Balears
i Pitiüses

Pròleg: Josefina Salord Ripoll

L'edició d'aquest llibre
ha comptat amb el suport de

Grup consolidat 2009 SGR 736.
TEXLICO (Textos Literaris Contemporanis: estudi,
edició i traducció de la Universitat de Vic)

CONSELL INSULAR DE MENORCA

Primera edició: desembre del 2017

© 2017 Llorenç Soldevila i Balart

Drets d'edició:

Raval Edicions, SLU, Pòrtic
Diagonal, 662-664
08034 Barcelona
www.portic.cat

Disseny de la col·lecció: Domènec Òrrit

Foto coberta: Col·lecció de la Fundació del Banc de Sabadell

Fotos de la contracoberta: Llorenç Soldevila

Foto de l'autor a la solapa: Ernest Biosca

Coordinació editorial: Ricard Giramé

Coordinació gràfica: Roger Soldevila

Documentació i àudio: Jordi Chumillas

Fotografies de L. Soldevila excepte: Sole Camps, 343 344; Felip Cirer, 400 402
403 413 417 419 425 430; Vicent Ferrer, 440 441 442 444 445 451 463 464 465;
Àngels Figuls, 239 324 349; Bernat Nadal, 116; Miquel Sureda, 27 44 95 96 111
131 132 133 134 151 153 158 168 169 170 171 177 178 188 191 211 217 218;
Fina Salord, 370; Cabild de la Seu de Mallorca, 80; Gaspar Valero, 211 212 213
216 241 242 243 248 250 262 263 265 266 305 306.

ISBN: 978-84-9809-406-0

Dipòsit Legal: B.28.680-2017

Impressió: Egedsa

L'editor ha mirat d'identificar els propietaris
de tots els textos i aconseguir-ne l'autorització.
Si en algun cas no ha estat possible, l'editor
sol·licita que se li comuniqui.

Tots els drets d'edició reservats

Sumari

Pròleg 15

MALLORCA

PALMA

Castell de Cabrera	20
Obelisc del comellar de les Figueres	21
S'Espaumador	22
Far d'Ansiola	23
Sa cova Blava	24
Son Espanyolet. Bar Triana	25
Monument a Nuredduna	26
Casa dels Poetes	27
Passeig de Dalt sa Murada. Ses Voltes	28
Mirador de la Seu	29
Ca n'Aguiló	30
Seminari de Sant Pere	31
Plaça de Sant Jeroni o dels Corders	31
Can Costa	32
Can Formiguera	32
Casa on va néixer Maria Antònia Salvà	34
Casa de Josep Maria Quadrado ..	34
Editorial Moll	34
Can Maura	36
Ca n'Alcover	36
Plaça de Sant Francesc	37
Església de Sant Francesc. Tomba de Ramon Llull	38
Convent de Santa Clara	39
Convent de Santa Teresa	40
Carrer dels Oms	42

Casa de naixença de Llorenç Villalonga	43
Can Mir	43
Monument a Jaume I	43
Carrer de Cèlia Viñas	44
Monestir de la Real	46
Casa de Josep Maria Llompart ..	47
Institut Ramon Llull	47
Quatre Campanes	48
Hospital Psiquiàtric de Jesús ..	49
Cementiri. Mur de la Memòria ..	50
Tomba d'Alexandre de Riquer ..	51
Tomba de Joan Alcover	51
Tomba de Gabriel Alomar	52
Tomba de Bartomeu Rosselló-Pòrcel	53
Tomba de Francesc de Borja Moll ..	54
Tomba de Josep Maria Llompart ..	54
Jardins de la Misericòrdia	55
La Sang	55
La Rambla	57
Teatre Principal	58
Casa de Carme Riera	58
Església de Santa Magdalena ..	59
Gran Hotel	60
Font de les Tortugues	62
Es Born	62
Casal Solleric	63
Antic Cafè de l'Alhambra	64
Monument a Joan Alcover	64
Monument a Josep Maria Quadrado	65
Sala de Plens del Parlament	65
Biblioteca del Parlament	66
Can Villalonga	67
Plaça de Cort	69

Carrer de l'Argenteria	70
Casa de Marià Aguiló	70
Plaça Major	71
Antic edifici de la Inquisició	71
Relleu dedicat a Gafim	72
Plaça del Mercadal	72
Plaça de Santa Eulàlia	72
Porta de s'Almudaina	73
Impremta Guasch	74
Can Massot	74
Casa d'Antoni Maria Alcover	75
L'Hort del Rei	76
La Seu	76
Interior de la nau	78
Capella Reial	79
Vitralls d'Antoni Gaudí	79
Capella de la Trinitat	80
Capella de Sant Pere o del Santíssim	81
Palau de l'Almudaina	82
Residència d'Emília Sureda	82
Can Sales	83
Casa de Bartomeu Rosselló-Pòrcel	83
Monument a Ramon Llull	84
La Llotja	85
Monument a Santiago Rusiñol	86
Portopí. Església de Sant Nicolauet	86
Torre de Paraires o d'En Carroc	88
Castell de Bellver. Entrada	88
Sota la torre de l'homenatge	90
Plaça d'armes	90
Cambra de Jovellanos	91
Terrada del castell	92

LLEVANT

ARTA

Talaiot de ses Païsses	94
Ca los Cans. Colònia de Sant Pere	95
Ermita de Betlem	95
Monument a Rafel Ginard	96
Plaça de dalt de l'Església	96
Plaça de l'Ajuntament	97
Santuari de Sant Salvador	98

CAPDEPERA

Entrada de les coves d'Artà	99
Interior de les coves	100
Cala Ratjada	101
Far de Capdepera	102

MANACOR

Coves del Drac	104
Barranc de Son Cifre	105
Son Sureda	105
Possessió de Santa Cirga	105
Cementiri Municipal. Monument als afusellats	106
Tomba de mossèn Alcover	107
Tomba de Miquel Àngel Riera	107
Carrer des Barrancar	108
Plaça del Palau	109
L'entorn de l'església	110
Església dels Dolors	111
Plaça de la Bassa	112
El Rosari. L'antiga Jefatura	114
Passeig de Na Camel·la	115
Casa de Miquel Àngel Riera	116
Fundació Antoni Maria Alcover	117
Plaça del convent dels dominics	118
Claustre del convent dels dominics	118
Monument a Antoni Maria Alcover	120
Bust d'Antoni Mus	120
Torre de ses Puntes	120
Es Port	122
Cafeteria Twist	123
Miamar. Casa de Miquel Àngel Riera a Porto Cristo	123
Hipòdrom Municipal	124

SANT LLORENÇ DES CARDASSAR

Platja de sa Coma	125
Església de Sant Llorenç	125

MIGJORN

CAMPOS

Plaça Major	128
Casa de Damià Huguet	128
Ca's Sant	129
Es Trenc i ses Covetes	130

FELANITX

Ermita de Sant Salvador	131
Castell de Santuari	131
Plaça de sa Font de Santa Margalida	132
Cala Ferrera	133
Creu Nova	134
Casa familiar de Miquel Bauçà	134

LLUCMAJOR

S'Arenal	135
Capacorb vell	136
Coves de Galdent	137
Davant s'Allapassa	138
Casa posada de Maria Antònia Salvà	139
Convent de Sant Bonaventura	140
Monument a Maria Antònia Salvà	141
L'antic Hotel España	143
Monument a Jaume III	143
Cementiri. Tomba de M. A. Salvà	144
Son Gall	145

SANTANYÍ

Farmàcia Vidal	146
Casa de Blai Bonet	147
Carrer Rafalets	147
Plaça d'En F. Bernareggi	148
Oratori de la Consolació	149
Cala Figuera	151
Cala de Montdragó	152
Cala d'Or	153

PLA DE MALLORCA**ALGAIDA**

Aubenya	156
Creu de terme	157
El molí d'en Xina	158
Hostals	158
Castellitx	159
Sa Plaça	160
Plaça de l'Església	161
Casa familiar de Gabriel Janer i Manila	162
Son Romaguera	163
Font de Randa	163
Santuari de Gràcia	164
Sant Honorat	165
Santuari de Cura	166
Aula de Gramàtica	167

MARIA DE LA SALUT

Plaça de l'Església	168
---------------------	-----

MONTUÏRI

Carrer de la Rosa	169
Plaça Major	169

PETRA

Monument a Juníper Serra	170
--------------------------	-----

PORRERES

Església de sa Creu	170
---------------------	-----

SANT JOAN

Casa natal de Rafel Ginard. Museu de la Paraula	172
Carrer des Mig	173
Davant de l'Església	173
Dins de l'església de Sant Joan Baptista	173
Santuari de la Consolació	174

SANTA MARGALIDA

Plaça de l'Església/Carrer Constitució	176
Molins d'en Curt i d'en Cifre	176

SINEU

Plaça Es Mercadal	177
Palau dels Reis de Mallorca	178

VILAFRANCA DE BONANY

Ermita de Bonany	179
Plaça de l'Església	179
Casa de Tomeu Penya	180

ES RAIGUER**ALARÓ**

Son Fortesa	182
Can Sec	183
Plaça de la Vila	185
Castell	186

ALCÚDIA

Platja de s'Albufereta	187
S'Albufera	187
Portal medieval	188
Davant la rectoria	189
Poblat de Son Simó	190
Teatre romà	191

BINISALEM

Carrer de Bonaire	193
Can Gilabert de la Portella	193
Davant l'església	194
Casa museu de Llorenç Villalonga	195

CAMPANET	
Al peu de la carretera d'Alcúdia	197
Plaça de Son Bordoí	197
Plaça Major	197
Casa de Miquel dels Sants Oliver	198
Casa de Llorenç Ribet	199
Monument a Llorenç Ribet	200
Ses Fonts Ufanes	200
Coves	201
Barri dels Molins	202
Església de Sant Miquel	202
Cementiri de Son Roig	203
INCA	
Monestir de Sant Bartomeu	204
Plaça de Santa Maria la Major	204
Santa Maria la Major	205
Celler de ca N'Amer	206
Plaça Orient	207
Claustre del convent de Sant Domingo	207
Carrer Major	209
Plaça d'Espanya	210
Ermita de Santa Magdalena	210
MANCOR DE LA VALL	
Biniarroi	211
MARRATXÍ	
Sa Cabaneta. Plaça davant de Sant Marçal	211
SA POBLA	
Son Cladera	212
Plaça d'Alexandre Ballester	212
SANTA MARIA DEL CAMÍ	
Son Torrella	213
Avenc de Son Pou	213
Casa de Miquel Dolç	215
SELVA	
Salt de la Bella Dona	216
Plaça Major	217
Caimari. Plaça Major	218
Sortint de Caimari	218
SERRA DE TRAMUNTANA	
ANDRATX	
Església de Santa Maria	220
Casa del carrer Antoni Maura	221
Casa des Pantaleu	222
Port d'Andratx	222
Can Bolei. Al mirador/estudi	223
A la sala de la fogaina	224
Platja de Sant Telm. Davant es Pantaleu	224
Mirador de cala es Conills	226
Embarcador de Sant Telm	226
Navegant cap a Sa Dragonera	226
Far de Tramuntana	227
Cala en Basset	227
La Trapa	228
BANYALBUFAR	
Mirador de ses Ànimes	229
Sa Baronia	230
BUNYOLA	
Jardins de Raixa	231
Orient. Església de Sant Jordi	232
Sanatori de Caubet	233
Casa dels germans Villalonga	234
Es Cocons	235
CALVIA	
Puig de Saragossa	236
Reserva marina del Toro	236
Creu de Santa Ponça	237
Creu dels Montcada	238
Magaluf	239
Puig Galatzó	240
Possessió de son Galatzó	242
Sant Martí (Es Capdellà)	242
DEIÀ	
Llucalcari	243
Son Marroig	244
Sa Foradada	245
Sa Font Fresca	247
Mirador del monument a William Waldren	248
Cementiri	248
Ca n'Alluny	248
ESCORÇA	
Puig Major	250
Plaça del Santuari de Lluc	251
Bustos de M. Costa i Llobera, A. M. Alcover i L. Ribet	252
Monument al bisbe Campins	253
Interior del santuari	253
Cambriil	254
Font Coberta	255

Pujol dels Misteris	255	Can Serra	289
L'Era d'Escorca	256	Sa Botigueta	289
Embassament de Cúber	256	Farmàcia Torrents	290
Embassament del Gorg Blau	258	Plaça de sa Constitució	291
S'Entreforc	259	Carrer de sa Lluna	291
Baixant pel torrent de Pareis	260	Carrer des Rocs	291
Sa Calobra	261	Fars de Cap Gros i Punta de Sa Creu	292
Cala Tuent	262	Hotel Espléndido	293
ESPORLES		Oratori de Santa Caterina	293
Sa Granja	263	Estació del tramvia al Port	294
Passeig del carrer Joan Riutort	264	VALLDEMOSSA	
S'Esgleieta	264	Palau del rei Sanç	295
ESTELLENCES		Plaça de Ramon Llull	296
Plaça de la Constitució	265	Fonda Marió	296
FORNALUTX		Placeta de la Miranda	
Plaça d'Espanya	265	dels Lledoners	297
POLLENÇA		Antic claustre	298
Vall de Ternelles	266	Casa de Santa Catalina Thomàs	298
Castell del Rei	266	Cel·la de Chopin	299
Monument a Costa i Llobera	267	Bust de na Catalina Homar	300
Santuari del Puig	268	Bust de l'Arxiduc Lluís Salvador	300
El Calvari	268	Medalló de Rubén Darío	301
Monte-Sion	269	Bust de Santiago Rusiñol	301
Casa de Miquel Costa i Llobera	270	Bust de Frederic Chopin	302
Casa de Ramon Picó i Campamar	270	Can Costa	302
Tomba de Costa i Llobera	271	Ermita de la Trinitat	302
Plaça Major	272	Miramar	303
Mirador de la Creueta	273	S'Estaca	305
Cala Formentor	274	Caló de s'Estaca	306
Hotel Formentor	275	MENORCA	
Cases Velles	276	ALAIOR	
Cala Figuera	277	Cales Coves	308
Cala Murtra	277	Son Bou	309
Far de Formentor	278	Molí d'en Nadal	310
Port de Pollença	280	Plaça Nova	310
PUIGPUNYENT		Sa Plaça	311
Plaça de l'Església	281	Casa de Josep Maria Guàrdia	311
Galilea	281	Casa familiar de Ponç Pons	313
SÓLLER		Pati de Sa Lluna	313
Mirador de ses Barques	282	Sa Figuera Verda	315
Mirador del Pujol d'en Banyà	282	Cova d'en Xoroi	316
Estació del Ferrocarril	283	Torre d'en Galmés	318
Can Maiol	284	Torralba d'en Salord	319
Plaça d'Espanya	286	ES CASTELL	
Jardí lateral de l'estació	286	Mirador del carrer Fontanilles	320
Església de Sant Bartomeu	287	Casa d'Àngel Ruiz i Pablo	320
Casa de Guillem Colom	288	Plaça de S'Esplanada	321
Col·legi del carrer Nou	289	Cales Fonts	323

- CIUTADELLA**
 Far de Sa Farola 324
 Cala del Pilar 325
 Punta Nati 325
 Far d'Artrutx 327
 Cala En Turqueta 327
 Naveta des Tudons 328
 Plaça d'Alfons III el Conqueridor 329
 Antiga fonda Faner 330
 Casa de Joan Benejam 331
 Casa d'Àngel Ruiz i Pablo 332
 Casa de Francesc de Borja Moll 334
 Casa Josep Maria Quadrado 335
 Convent de Santa Clara 335
 Palau episcopal 337
 Catedral 338
 Palau Olives 340
 Ses Voltes 341
 Impremta Moll 343
 Plaça de sa Font 344
 Plaça d'Es Born 344
 Plaça des Pins 347
 Port 348
 Poblat de Son Catlar 350
- FERRERIES**
 Barranc d'Algendar 351
 Cala Galdana 352
 Plaça de l'Església 354
- MAÓ**
 Fortalesa de la Mola 355
 El Llatzeret 356
 Golden Farm 357
 Sa Mesquida 358
 Cap de Favàritx 358
 S'Albufera des Grau 359
 Mongofra Nou 360
 Capdamunt de la Costa de
 Ses Voltes 360
 Plaça de la Miranda 362
 Casa de Vicenç Albertí 362
 Ajuntament 362
 Església de Santa Maria 363
 Casa d'Antoni Febrer i Cardona 364
 Casa de Joan Ramis 365
 Casa de Màrius Verdaguer 366
 Monument a Pilar Alonso 367
 Carrer de ses Moreres 368
 Ateneu de Maó 368
 Sala de Màrius Verdaguer 369
 Plaça de S'Espianada 370
 Casa de Gumersind Gomila 370
 Ca n'Oliver 371
 Casa del carrer Anuncivay 372
- Casino Maonès 373
 Plaça del Príncep 374
- ES MERCADAL**
 Torre de Fornells 375
 Fornells. Plaça de Pere M. Cardona 376
 Fornells. Plaça S'Algaret 377
 Cementiri de Fornells 378
 Sa Nitja 379
 Cap de Cavalleria 380
 Santuari del Toro 381
 Plaça de l'església de Sant Martí 382
 L'Aljub 384
 Platja de Na Macaret 384
- ES MIGJORN GRAN**
 Casa de Francesc d'Albranca 386
 Plaça de l'església de Sant
 Cristòfol 387
- SANT LLUÍS**
 L'Illa de l'Aire 388
 Molí de Dalt 388
 Casa de la besàvia de Jordi Coca 390
 Cala Alcafar 390
- EIVISSA**
- EIVISSA**
 Port vell 394
 Puig des Molins 395
 Passeig de Vara de Rey 396
 Plaça de sa Drassaneta 397
 Convent de Sant Domingo 399
 Mercat vell 399
 Carrer d'Enmig 400
 Portal de ses Taules 401
 Baluard de Sant Bernat 402
 Banc del Bisbe 402
 Baluard de Santa Tecla 403
 Baluard de Santa Llúcia 404
 Carrer Major 405
 Casa de Marià Villangómez 406
 Mirador Rei Jaume I 407
 Catedral 408
 Plaça de la catedral 408
 Es Castell 410
 Monument a Macabich 410
 Cala Jondal 412
 Platja d'en Bossa 413
- SANT ANTONI DE PORTMANY**
 Ses Margalides 414
 Ses Balandres 414

Es Molí de sa Punta	416
Entrada de l'església de Sant Antoni	416
Interior de l'església de Sant Antoni	417
Badia d'Albarca	418
Sant Mateu d'Albarca	419
Punta Galera	420
Santa Agnès de Corona	420

SANT JOSEP DE SA TALAIA

Es Vdrà	422
Casa del Puig de Can Pere Toni ..	424
Ses Salines	425
Platja des Cavallet	426

SANT MIQUEL DE BALANÇAT

Davant l'estàtua de Marià Villangómez	427
Església de Sant Miquel	428

SANT JOAN DE LABRITJA

Punta de cala Jonc	430
--------------------------	-----

SANTA EULÀRIA DES RIU

La badia	430
S'Alamera	431
Puig de Missa	432
Es Niu blau	433
Illa de Tagomago	434

FORMENTERA**SANT FERRAN DE SES ROQUES**

Es Freus	436
Davant s'Espalmador	437
Port de la Savina	438

Estany Pudent	439
Platja de Llevant	440
Es Pujols	440
Ca na Costa	441
Església de Sant Ferran de Ses Roques	442
Es Campament	442

PILAR DE LA MOLA

Estany des Peix	444
Església del Pilar	445
Can Pep Carlos	446
Figuera de na Blanca des Ferrer ..	447
Carrer de Sant Agustí	448
Es Caló	449
S'Estufador	450
Es Mirador	451
La Mola	453
Far de la Mola	455

SANT FRANCESC DE FORMENTERA

Far des Cap de Barbaria	457
Torre des Garroveret	458
Platja des Migjorn	460
Plaça de la Constitució	461
Església de Sant Francesc Xavier ..	462
Davant o dins del bar del Centro ..	463
Molins de sa Miranda	465
Cala Saona	466

BIBLIOGRAFIA, ÍNDEX D'AUTORS

I POSICIONS GPS	467
-----------------------	-----

MALLORCA PALMA

■ Palma

Castell de Cabrera Per Cabrera, al llarg dels segles, hi van passar fenicis, cartaginesos, romans i bizantins a la recerca de refugi, aliments i aigua. Al segle XIV, s'hi construí el castell per protegir-la i protegir, alhora, Mallorca dels atacs dels pirates berbers. Al segle XIX, durant les guerres napoleòniques, l'illa serví com a camp de reclusió per als presoners francesos capturats en la Batalla de Bailén (1808). Dels prop de 9.000 soldats que hi arribaren, només 3.600 presoners retornaren a França.

El 1891, a prop del port, va ser creada Vilacristina, una colònia agrícola d'unes poques hectàrees. Posteriorment, l'illa fou venuda a particulars, que intentaren repoblar-la i explotar-la agràriament, sobretot amb el conreu de la vinya, sense gaire èxit, fins que a principis del segle XX fou expropiada per a ús militar. Finalment, el 1991, l'arxipèlag de Cabrera fou declarat Parc Nacional Marítim o terrestre per tal de preservar-ne la riquesa natural. És l'illa deshabitada més gran de la Mediterrània.

Situats al terrat del castell, amb una magnífica panoràmica de la badia, els punts més alts de l'illa i el perfil de Mallorca a l'horitzó, podem llegir: el text de Baltasar Porcel (Andratx, 1937 – Barcelona, 2009) que fa una detallada descripció del castell tal com el va trobar als anys seixanta del segle passat, abans de ser declarat Parc Nacional; un fragment de la novel·la *L'emperador o L'ull del vent*, que recrea l'arribada dels presoners francesos al port cabrerenc; una nota de dietari de Valentí Puig (Palma, 1949), i, finalment, el poema cançó que Tomeu Penya (Vilafranca de Bonany, 1949) va escriure en el marc de la campanya popular per salvar l'illa de caure en mans privades i ser urbanitzada. @ndrets.cat

“

Navegació fins a Cabrera, amb mar de xots i ratxes de pluja. Profunda mar blava i el velam ben estès. Silenci enmig del fragor marí. Corbs marins i gavines depredant les xarxes tirades. Mar densament blau fosc ennegrit. Magnitud de l'illot de Cabrera, per primera vegada, el canal revoltat i amb olla de vents. Presència del castell llegendari que neix del rocam, com a culminació d'una mola protohistòrica. Quedam a dormir-hi per la tempesta. L'endemà, tots els iots i les llanxes cerquen refugi. Dia brut, amb tempesta elèctrica i hores de pluja. A la nit, tothom abarloa al moll després de voler fondejar, però les àncores llauen. Fosca plena, a mitjanit entra al port un veler silenciós, ombra llunyana i les llums de situació: cerquen fondeig amb un gran focus. Un somni de Cabrera: un actor secundari del film *To be or not to be* amb túnica celest, puja per una escala interior del castell de Cabrera –oníricament transparent– i declama: «*Vive la France! Vive la honte!*»

Obelisc del comellar de les Figueres

En record dels milers de presoners que varen morir a l'illa a causa de la fam, epidèmies i de desesperació, el 1847, el príncep de Joinville va fer construir un obelisc en la seva memòria en l'anomenat comellar de les Figueres, molt a prop de l'actual museu que s'ha dedicat a Cabrera i la seva història. Al lloc, doncs, on foren soterrades moltes de les víctimes, podem llegir el fragment en què Francesca Sunyer (Cabrera, 1925 – Deïà, 2002) dona referències històriques del fet, i també el fragment de *L'Emperador o L'ull del vent*, de Baltasar Porcel, que narra com es confonen les identitats de Graupin i Fleury, que deixaren el testimoni del seu pas per Cabrera amb l'esgrafiament del seu nom a les pedres del castell, i són dos dels protagonistes principals de la novel·la; de fet, el primer, suposadament, en proporciona el gruix dels materials narratius. I, encara en podem llegir un altre, que recrea com un gran temporal desenterra els ossos dels soldats morts enterrats al pla del Puig Pelat. Andreu Terrades (Palma, 1947) va editar *Silencis de Migjorn*, amb poemes visuals dedicats a plasmar la tragèdia dels soldats francesos reclosos a l'illa. [@ndrets.cat](http://ndrets.cat)

“ Les torrentades havien arrossegat tanta terra cap a la mar, que la badia es veia com un gran bassot de fang. Al Comellar de les Figueres, la «vall de la mort» dels presoners francesos, aparegueren molts d'ossos, que foren identificats com a humans. Mon pare organitzà amb ajuda de soldats una replega total i el trasllat al Panteó.

Allà descansaven baix de l'obelisc, que el príncep de Joinville féu construir l'any 1847.

La imaginació em volava llegint la senzilla inscripció: «A la mémoire des Français morts à Cabrera»; o quan les mans adolescents cercaven botí d'assignatura de batxiller a través de la regata inferior del monument; o mirant la llavorada paret del castell... «Fleury, prisonnier français, 1809...».

M'hauria agradat poder contemplar la vida d'aquells soldats de Napoleó, que passaren uns cinc anys a l'illa. Cinc anys d'infern. De 1809 a 1814.

N'havien arribat set mil, procedents de la derrota de Bailén (no puc visualitzar aquesta gentada). Al llarg d'un lustre n'anaren confinant cinc mil més.

El setze de maig de 1814 entrà a la badia una goleta francesa, que lluí pavelló blanc amb daurades flors de lis.

Els crits resplendiren amb força:

–Llibertat! Llibertat pels presoners! Francesos: sou lliures!

Quedaven 3.389 supervivents (censats al llatzaret de Marsella)!

Més o manco tres de cada quatre presoners desaparegueren víctimes de la fam, la set, l'escorbut, les malalties venèries... la debilitat, i el fàctic. Hi hagué duels, ajusticiaments, assassinars, canibalisme... uns 500 aconseguiren fugir, altres s'enrolaren a l'exèrcit espanyol, més de 450 oficials visqueren la major part del temps a Palma... Els desgraciats de sempre, els desheretats, els comportívols... cridaven:

–Visca l'Emperador!

Sense reparar en les daurades borbòniques flors de lis damunt la blanca divisa.

“ I vingueren la primavera amb les flors minúscules, la mort va florir; l'estiu abrusador amb les cigales bàrbares, els morts cantaven; la tardor amb el món que s'adorm, el repòs; l'hivern hostil, l'acceptació definitiva... I una altra primavera va transcórrer, un altre estiu, una altra tardor.

Però aquesta ha arribat amb la desbocada tempesta de trons i llamps, una nit, un dia i una nova nit, el cel que s'esbuca, el braol de vent arravatat, la pluja que descarrega espessa, virulenta. No havíem conegut cap aiguat semblant a l'illa. Amb el setge furiós, brams i escuma, de la mar com si es volgués enfilat pel rocam costaner, envair Cabrera, caçar-nos.

Tota l'illa un absolut moviment d'aigua, la tronadissa, el llampegueig espectral, les barraques esbucades i escombrades, la gent desesperada, xopa, arrossegada. La fosca immensa, el bufeteig. L'allau de pluja damunt el pla de puig Pelat, la vasta concavitat recollint l'aigua, esventrant el marge que hi havíem construït per desviar-la, el devessall bolicant-se en els xaragalls.

I aixecant així els morts de la seva llarga tomba: la força de l'aigua incrustada entre els cadàvers, empenyent-los, alçant-los i precipitant-los muntanya avall, caient drets a baix, damunt i entre els vius. Els vius i els morts, tumult aberrant, cridòria espaordida, el xàfec furibund, un ball infame o l'estricta confirmació de la fi.

Baltasar PORCEL, *L'emperador o Lull del vent*, p. 185-186.

S'Espaumador Tot i que Joan Coromines, referint-se a l'Espalmador d'Eivissa, formulà la teoria que el topònim procedia d'una complexa evolució a partir de l'illa de l'Espart Major, hipòtesis més recents s'inclinen per afirmar que prové del lloc on trabucaven les naus de costat per netejar-les de les adherències biològiques. Aquesta etimologia, com en el cas eivissenc, probablement seria la que explicaria l'origen del topònim de la petita badia de s'Espaumador de l'illa de Cabrera. A qualsevol punt de la platja podem servir-nos de la lectura d'un breu text de Francisca Sunyer i d'un poema d'August Bover (Barcelona, 1949) dedicat a l'illa. [@ndrets.cat](http://ndrets.cat)

“

Cabrera

El sol recrema amb força el garrigar
i només ho proclamen les cigales,
no es mou ni un alè d'aire i les onades
són lluny, aquest juliol, d'aquesta mar.

El món sembla aturar-se, a la platgeta,
perquè et lliuris a l'aigua bellament:
ets l'única sirena, en aquests temps,
que reposa a l'arenys de la caleta.

I somiem, ajaguts a frec de pell,
que l'amor va salpar d'aquesta rada.
Tant se val si és ben cert que ens sotja encara
un pirata, enfollit, dalt del Castell.

August BOVER, *En pèlag d'amor*, p. 42.

Far d'Ansiola

El far d'Ansiola està situat en un dels principals caps de Cabrera, a l'extrem SW. Completen l'orografia, a l'extrem nord, el cap des Morobutí; a l'E, el cap Ventós; al SE, l'Imperial; al S, s'Estel de Fora, i, finalment, a l'extrem NE, el cap de Llebeig. Els principals entrants són el port de Cabrera, la cala de Santa Maria i l'Olla. De totes les illes que configuren el petit arxipèlag cabrerenc, podem destacar l'illa Imperial, que arriba als 70 metres d'altitud en el seu punt més alt. Situats a les envistes del far al coll que marca el mig camí del trajecte que parteix de S'Espaumador, o al far mateix, és oportú llegir el text de Francisca Sunyer en què detalla com era l'illa quan hi va arribar son pare i un fragment de la novel·la de *L'emperador o L'ull del vent*, de Baltasar Porcel, que descriu com els presoners francesos, uns 9.000, que van ser confinats a l'illa després de la derrota de la batalla de Bailén, se les pensen totes, inútilment, per poder caçar les cabres salvatges que la poblaven.

“

L'illa per l'Imperi. ¿Per quin Imperi? I en un racó empenyalat tres cabres que escapen botant. Amb una multitud darrere, que augmenta per moments i canta. Els animals pels cingles, piruetes contra el cel. I arriben els homes a un pla d'estepes florides i les cabres són enfront, a dalt d'un penya-segat. Davant i avall en la fondària un rocam punxegut en què s'estavellen les ones amb esclafits de neu.

Els homes s'afuen amunt cap a les cabres, de quatre grapes, elles resten immòbils. Els homes riuen, baven, grunyen, olorant les bèsties que rostiran. I aquestes retrocedeixen a tall del penya-segat, encauades entre l'abisme i la gossada humana, observen serenes a cada costat amb el coll tort.

● ● ●

I de cop, quan els presoners gairebé ja les poden agafar, una cabra salta, una altra cabra salta, l'última cabra salta: salten al buit, volen enravenades per l'aire amb una astoradora lentitud, empeteixen, les cames oberetes, mentre els homes les miren caure bocabadats.

Fins que amb un soroll flonjo els animals s'estavellen sobre les roques de la vorera, una taca vermella. I l'escuma poderosa, alçurada, s'emporta d'una escombrada els cossos esclafats, la mar els engoleix.

Baltasar PORCEL, *L'Emperador o L'ull del vent*, p. 178.

Sa cova Blava Sa cova Blava és una concavitat calcària excavada per la mar. Arriba a tenir un màxim de 20 metres d'alçada i té una planta de 120 x 75 metres. La boca té orientació nord-oest, la qual cosa fa que, a la tarda, la llum il·lumini l'entrada reflectint-se dins l'aigua, tot donant-li un color blau intens, que es reflecteix al sostre de la cova. S'hi pot accedir amb barques de diferent calat. En ser-hi a dins, serà oportú llegir-hi les descripcions del lloc i les vivències que recordaven Francisca Sunyer i Baltasar Porcel. [@ndrets.cat](https://twitter.com/ndrets.cat)

“

Ara mateix si m'encarregassin de dibuixar una illa a mida de la infància, perfilaria Cabrera. El llapis aniria traçant una forma de dragonet conformat per les cinc grans entrades de la mar: el Port, Cala Ganduf, l'Olla, el Codolar de l'Imperial i el Coll Roig. Després travessaria el cos de l'animaló de caminois coberts de garriga que esgarrinxen les cames al passar. A poc a poc apareixerien turons pertot arreu, coves, un castell de moros de veres, dominant el Port i la seva entrada, dos fars, illots... sargantanes que van del negre brillant a Foradada al verd terrós a Cabrera... I com a coronació de l'obra col·locaria la Cova Blava just allà on es troba. La Cova Blava... alimentadora de mites i somnis. Quantes vegades he sentit els ohooooos i ahaaaas dels convidats de torn. Se'ls feia mirar els racons més blaus, els remes blaus, la sabonera blava, les mans blaves davall l'aigua... Més tard, a partir dels dotze anys, remava una hora d'anada i una de tornada, per somniar amb el príncep blau de rondalla dins aquella orgia de blaus...

La comparació de la cova cabrenca amb la de Capri es feia obligada per a aquells estrangers que les coneixien totes dues, i fins i tot per a nosaltres, que mai no havíem posat un peu a Itàlia, però escoltàvem els comentaris.

Així que vaig aprofitar el meu primer viatge a l'estranger per visitar-la. Ho feia carregada de prejudicis. Pagar un tiquet i entrar enrevoltada de gent, turistes com jo, no m'ajudà a fer justícia. La de Capri és més blava i més domesticada. La de Cabrera és més grandiosa i dramàtica.

Hagueren de passar molts d'anys fins que vaig gosar nedar dins la cova i delectar-me de mirar el meu cos blau davall la mar.

Mon pare ho tenia emfàticament prohibit a propis i estranys. A més, la majoria de gent, una vegada dins la cova, es mostrava entre respectuosa i espantada. Aquesta impressió m'inhibí durant molt de temps.

Les raons de mon pare eren ben concretes: existia la creença que les aigües de Cabrera estaven superpoblades de tintoreres, que se suposava que eren les femelles dels taurons.

Hi havia palmesans que visitaven l'illa per unes hores i no s'atrevien a aficar un dit dins l'aigua per por que una tintorera els l'arrabassàs.

En més de quaranta anys he vist una tintorera, en singular, només en dues ocasions. La primera des d'un llàüt. Vaig assenyalar al patró una aleta que es movia horitzontalment damunt la superfície de la mar:

–Mirau, un delfí.

No era un delfí. Les aletes dels delfins pugen i baixen. Es tractava d'una tintorera.

La segona, guaitant des de damunt na Foradada, l'illot més llunyà, un dia de calma, en vaig veure una, movent-se entre dues aigües, i li vaig distingir clarament la boca atauronada.

Francisca SUNYER, *Viure a Cabrera. Una illa feta a mida*, p. 14-16.

Son Espanyolet. Bar Triana Al bar Triana de son Espanyolet, barri situat a l'oest de Palma, Maite Salord (Ciudadella, 1965) hi situa el primer lloc de residència d'en Joan, el protagonista menorquí de *L'alè de les cendres*. Hi podem llegir dos fragments que hi transcorren. @ndrets.cat

“

Feia un any, just després de casar-se, que en Joan regentava el bar Triana, al barri de Son Espanyolet, un local que feia cantonada i que agafava el nom d'un dels carrers on estava situat. El tenia gairebé a tocar de casa i era ampli i lluminós. Quan va veure que el llogaven, no s'ho va pensar un instant. Feia temps que li rodava pel cap deixar de fer de picapedrer. Encara, però, no se sentia amb cor d'agafar la navalla i la brotxa i tornar al seu primer ofici. Massa records. Tot necessitava temps. Darrere la barra, trobaria la feina distreta que li agradava, el tracte amb la gent, la conversa i, sobretot, no tenir amo. ● ● ●